

Oorkonden en Mededelingen

Historiografie
van de Brugse straatnamen
(tot de fusie van Groot-Brugge)

Men mag gerust zeggen, dat de studie van de Brugse straatnamen in 1875 is begonnen. In dit jaar publiceerde Karel de Flou, die naderhand een internationale faam als toponymist zou verwerven, een bijdrage in het lokale tijdschrift *De Hallentoren* (jg. I, nr. 8, blz. 5-6 ; nr. 9, blz. 7-9), onder de titel : *De straten van Brugge*. In hetzelfde jaar verscheen ook *Etude sur les noms des rues et des maisons de la ville de Bruges*, door de Brugse architect en archeoloog Karel Verschelde, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges* (jg. XXVII, blz. 283-437).

Intussen was de toenmalige archivaris van de stad Brugge, L. Gilliodts-van Severen, reeds enkele jaren bezig met het uitgeven van zijn bekend *Inventaire des archives de la ville de Bruges* (Brugge, 1871-1876, 6 dln.), waarin heel wat vermeldingen van Brugse plaatsnamen worden aangetroffen. Maar veruit de meeste toponymische gegevens verschenen in het deel *Introduction*, dat in 1878 verscheen en waarin de auteur een afzonderlijk hoofdstuk wijdde aan de toponymie van Brugge, of zoals hij zegde, aan «les noms des localités» (blz. 331-520). Het *Inventaire des archives* van Gilliodts-van Severen werd echter pas goed bruikbaar na het verschijnen van het deel *Table analytique*, opgemaakt door E. Gailliard (Brugge,

1883-1885). Onder het trefwoord : «Rues et places, quartiers et endroits de Bruges», vindt men er op blz. 378-412 een alfabetische opgave van al de benamingen van wijken, straten en pleinen van Brugge, die in het zesdelige *Inventaire* van L. Gilliodts-van Severen worden aangetroffen.

Sindsdien verschenen verscheidene studies over de Brugse straten en hun benamingen. Te vermelden zijn :

- K. Vershelde, *De twee Ezelstraten van Brugge*, in *Rond den Heerd*, XII (1876), blz. 17-18.
- E. Van den Bussche, *De Simerolstrate*, in *La Flandre*, X (1879), blz. 126-132.
- E. Vanden Bussche, *La Place Maubert à Bruges*, in *La Flandre*, X (1879), blz. 171-180.
- A. Duclos, *Breidelstraat*, in *Rond den Heerd*, XVIII (1883), blz. 358-359.
- E. Van den Bussche, *Rue Breydel*, in *La Flandre*, XIV (1883), blz. 422-424.
- A. Duclos, *Consciencelane*, in *Rond den Heerd*, XVIII (1883), blz. 361-362, 379-380.
- G.D., *Dyver = Oever*, in *Rond den Heerd*, XXII (1887), blz. 312.
- A. Duclos, *Straatnamen*, in *Rond den Heerd*, XIX (1884) blz. 377-379, 385-387 ; II (1885), blz. 13-15 ; XXI (1886), blz. 193-194 ; XXV (1891), blz. 157-158.
- J. Claerhout, *Het Minnewater*, in *Biekorf*, III (1892), blz. 228-230.
- A. Verwaeterneulen, *De Leebrugge*, in *Biekorf*, III (1892), blz. 257-260.

Uit deze periode zijn voor de studie van de Brugse straatnamen de drie volgende publicaties van archivaris L. Gilliodts-van Severen bijzonder belangrijk :

- *Relevé historique de toutes les ruelles, waterstraetjes, impasses etc. de notre ville*, in *Bulletin communal de la ville de Bruges*, 1889, blz. XCI-CXXX.
- *Bruges ancienne et moderne*, Brussel, 1890, waarvan het hoofdstuk «Monuments, rues, etc.» een opsomming geeft van alle torens, poorten, bruggen, sluizen, markten en openbare pleinen, die te Brugge ooit hebben bestaan, en van alle straten met hun vroegere benamingen (blz. 53-81).
- *Les registres des «Zestendeelen» ou le cadastre de la ville de Bruges de l'année 1580*, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, XLIII (1893), blz. 1-401, waarin alle straten en pleinen van Brugge bij de aanleg van de kadastrale liggers in 1580 worden vermeld met hun ligging.

Van deze voornoemde publicaties, aangevuld met persoonlijke aantekeningen, maakte kanunnik A. Duclos natuurlijk gebruik voor zijn monumentale *Bruges. Histoire et souvenirs* (Brugge, 1910), waarvan hoofdstuk XI (blz. 430-588) als titel voert: «Nos places et nos rues». Daarin beschrijft de auteur de monumenten en bezienswaardigheden van de stad en weidt bij deze gelegenheid veelvuldig uit over oorsprong en betekenis van de namen van straten en pleinen.

De studie van de Brugse straatnamen was hiermede ongetwijfeld een grote stap vooruitgegaan, maar ze bleef toch nog ver van volledig. Regelmatig verschenen dan ook nieuwe bijdragen, waarvan we hier de bijzonderste vermelden.

- A. Visart de Bocarmé, *A propos du lieu dit «ter Balie» à Bruges*, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, LXIII (1913), blz. 330-331.
- A. Duclos, *Kan men straatnamen vertalen? en Vele onder onze straatnamen zijn slecht geschreven*, in *Burgerwelzijn* van 13 en 20 dec. 1913.

- *Rues de Bruges portant des noms de personnes*, in *Journal de Bruges*, van 27, 28, 29 mei 1914.
- J. Mansion, *De Vlamingstraat te Brugge*, in *Verslagen en Mededeelingen van de Koninklijke Vlaamsche Academie voor taal- en letterkunde*, 1922, blz. 557.
- J. Mansion, *Nogmaals Vlamingstraat*, in *Leuvense Bijdragen*, XV (1923), blz. 91.
- B. de Beer, *'t Verbrand Nieuwland*, in *Biekorf*, XXXIII (1927), blz. 112-113.
- B. de Beer, *Zakskens-straat*, in *Biekorf*, XXXIII (1927), blz. 254.
- L. De Wolf, *Buckstraatje*, in *Biekorf*, XXXIII (1927), blz. 78-79.
- B. de Beer, *De «Oliebane» te Brugge*, in *Biekorf*, XXXIV (1928), blz. 87-88, 112.
- J. De Smet, *De Spinolarei te Brugge in 1816*, in *Biekorf*, XXXV (1929), blz. 348-349.
- J. De Smet, *Le Malberg à Bruges*, in *Revue belge de philologie et d'histoire*, IX (1930), blz. 899-902.
- J. De Smet, *Over Brugsche straatnamen*, in *Biekorf*, XXXVIII (1932), blz. 33-41.
- J. De Smet, *De verfransing van de straatnamen in West-Vlaanderen (1806-1807)*, in *Mededeelingen van de Vlaamsche Toponymische Vereeniging*, IX blz. 21-34. - Betreft hoofdzakelijk Brugge en Oostende.
- J. Van de Wijer, *Brugge in den Franschen tijd. Namen van straten...*, in *Mededeelingen van de Vlaamsche Toponymische Vereeniging*, IX (1933), blz. 41-44.
- J.P. Mieras, *Bespiegelingen op de Spiegelrei*, in *Architectura*, nr. van 23 dec. 1933.
- K. De Wolf ; *Den «Eerdeweg» te Brugge*, in *Biekorf*, XL (1934), blz. 8-14.

- J. De Smet, *De plaatsnaam Smede*, in *Biekorf*, XLII (1936), blz. 254.
- J. De Smet, *De Brugsche straatnamen*, in *Biekorf*, XLII (1936), blz. 163-165.
- J. De Smet, *De Brugsche straatnamen*, in *Brugghe... 'n spiegel!*, Brugge 1939, blz. 99-112.
- A. Schouteet, *De Vrijdagmarkt te Brugge in 1744*, in *Biekorf*, L. (1949), blz. 49-52.
- J. De Smet, *De steenweg van Brugge op Blankenberghe. 1723*, in *Biekorf*, LVI (1955), blz. 129-136.

Meer speciaal van opvatting is het boekje *Brugse straten - Brugse namen*, van K. Rotsaert (Brugge, 1973), waarin 14 personaliteiten, naar wie straten te Brugge werden genaamd, worden behandeld, nl.: Collard Mansion, Joost de Damhouder, Nikolaas Despars, Simon Stevin, Leon de Foere, Louis de Potter, Graaf de Muelenaere, Paul Devaux, Jules van Praet, Lodewijk Gilliodts, Graaf Visart, Kanunnik Duclos, Karel de Flou en Kanunnik van Hoonacker.

Gaat het in de voornoemde bijdragen meestal over aparte straatnamen of over bepaalde aspecten in verband met de straatnamen, van een heel andere aard is de publicatie van dr. J. De Smet, *De Brugsche straatnamen in 1399, in het cijnsboek van den disch der Brugsche O.L. Vrouwkerk*, in *Feestbundel H.J. Van de Wijer*, Leuven, 1944 ; dl. I, blz. 331-363. Uit het genoemde cijnsboek excerpeerde de auteur de vele plaats- en straatnamen, localiseerde ze en gaf er de betekenis van, waarbij hij vooral gebruik maakte van A. Duclos, *Bruges. Histoire et souvenirs* ; L. Gilliodts-van Severen, *Inventaire des archives de la ville de Bruges* ; van dezelfde, *Registres des «Zestendeelen»...* ; en van *Ommeganck van de Heeren gouverneurs van beyde d'aerme scholen*, vier ongepagineerde deeltjes in 1765 te Brugge gedrukt.

Nadien hebben wij zelf enige artikels betreffende Brugse straatnamen gepubliceerd in het plaatselijke nieuwsblad *Brugsche Courant* met de volgende titels :

- *Onze Brugsche straatnamen* (nr. van 27 juli 1946).
- *De Maagdenstraat en de Zwijnstraat op West-Brugge* (nr. van 17 aug. 1946).
- *De Annuntiatenstraat en Sarepta op Sint-Gillis te Brugge* (nr. van 31 aug. 1946).
- *Over plaatsnaamkunde in het algemeen en over de Bleekerstraat te Brugge in het bijzonder* (nr. van 26 okt. 1946).
- *De Eeckhoutstraat en Zeveneeke* (nr. van 30 nov. 1946).
- *Het Genthof* (nr. van 21 dec. 1946).
- *De Wijngaardplaats en de Wijngaardstraat* (nr. van 18 jan. 1947).
- *Verbrand Nieuwland en Koopmanstraat* (nr. van 5 febr. 1947).
- *De Wulfhagestraat* (nr. van 29 maart 1947).
- *De Vlamingstraat* (nr. van 26 apr. 1947).
- *De Drie Zwanenstraat* (nr. van 21 mei 1947).
- *De Stoofstraat* (nr. van 14 juni 1947).
- *De Engelstraat* (nr. van 27 aug. 1947).
- *De Schrijverstraat* (nr. van 24 sept. 1947).
- *De Hoedemakersstraat* (nr. van 22 okt. 1947).
- *De nieuwe straatnamen te Zeebrugge* (nr. van 28 jan. 1948).
- *De Koningstraat* (nr. van 7 apr. 1948).
- *Poitevinstraat, Jan Boninstraat, Hugo Losschaertstraat* (nr. van 14 apr. 1948).
- *De Balstraat* (nr. van 8 jan. 1949).
- *Gotje* (nr. van 16 maart 1949).
- *De nieuwe straatnamen op de wijk Sint-Jozef te*

Brugge (nr. van 1 okt. 1949).

— *De Schottinnenstraat* (nr. van 25 febr. 1950).

Ook dr. J. De Smet schreef verscheidene artikels in verband met de Brugse straatnamen in de plaatselijke nieuwsbladen. In de *Journal de Bruges* :

— *Les noms de nos rues* (nr. van 24 maart 1946).

— *Les noms de nos rues : Tempelhof* (nr. van 29 maart 1947).

— *Le «Zand» brugeois* (nr. van 10 jan. 1948).

— *Le Diver* (nr. van 3 juli 1948).

— *La Boeverie* (nr. van 24 febr. 1951).

— *1404 et l'origine de la Digue du Comte Jean* (nr. van 23 aug. 1952).

En verder :

— *De steenweg van Brugge op Blankenberge*, in *Brugsche Courant* van 9 juli 1955.

— *Geschiedenis van de Burg te Brugge*, in *Brugsche Courant* van 6, 10, 13 en 17 okt. 1956.

— *De Coupure te Brugge*, in *Brugsch Handelsblad* van 26 aug. 1961.

Ten slotte weze aangestipt, dat van 1948 af de journalist, E. Buysse, menig artikel over de Brugse straatnamen in de lokale nieuwsbalden heeft gepubliceerd, meestal van volkskundige aard.

Officiële straatnaamlijsten kunnen uiteraard slechts vanaf het einde van de 18e eeuw bestaan, vermits vóór deze tijd het stadsbestuur zich met het geven van officiële benamingen niet heeft ingelaten en de namen van straten en pleinen van de spraakmakende gemeente heeft overgenomen. Officiële straatnaamlijsten blijven voor de moderne periode niettemin eers terangsdocumenten.

Voor zover ons is bekend publiceerde het stadsbestuur de volgende lijsten van straatbenamingen :

- *Ville de Bruges. Liste indicative des noms des rues et places publiques de la ville de Bruges, avec la traduction française en regard, dressée ensuite de l'arrêté du Conseil Communal du 17 septembre 1842, in Bulletin Communal de la ville de Bruges, II (1843-1844), blz. 229-293.* - Geeft ook de gesupprimeerde straatnamen.
 - *Ville de Bruges. Liste des noms des rues et places publiques. Bruges 1885.* - Met Franse vertaling en gesupprimeerde benamingen. Opmerkingen betreffende deze lijst vindt men in *Bulletin Communal* van 1884, blz. 467.
 - *Stad Brugge. Alfabetische lijst der straatnamen. 1936.* - Met vorige benamingen en schrijfwijzen.
 - *Stad Brugge. Alfabetische lijst der straatbenamingen. 1939.* - Met vorige benamingen en schrijfwijzen.
 - *Stad Brugge. Alfabetische lijst der straatbenamingen. 1951.*
 - *Stad Brugge. Alfabetische lijst der straatbenamingen. 1956.*
 - *Stad Brugge. Straatnamen. Alfabetische lijst. 1963.*
 - *Stad Brugge. Alfabetische lijst der straatbenamingen. 1967.*
- Niet-officiële lijsten van Brugse straatnamen kunnen al even belangrijk zijn voor de historicus onzer straatnamen. Dergelijke lijsten worden veelvuldig aangetroffen, voornamelijk in uitgaven over de geschiedenis van de stad. Zoals bijvoorbeeld :
- A. Ferrier, *Description historique et topographique de la ville de Bruges, Brugge, 1838.*
 - P. de Stoop, *Tableau indicatif des rues... de la ville de Bruges, Brugge, 1850.*
 - *Guide historique et topographique de Bruges. Brugge, 1853.*

— *Les ruelles de Bruges*, in *Petite revue illustrée de l'art et de l'archéologie en Flandre*, I (1900), blz. 83-84.

We vermeldden reeds het werk van L. Gilliodts-van Severen, *Bruges ancienne et moderne* en voegen hier nog als voorbeeld aan toe: J. Gailliard, *Revue des monuments qui décoraient autrefois la ville de Bruges*, Brugge, 1850, waarin op blz. 94-100 de lijst voorkomt van de Brugse straten met de Franse vertaling en de gesupprimeerde benamingen.

Talrijke vermeldingen van straten en pleinen worden daarenboven in allerhande uitgaven over Brugge aangetroffen, voornamelijk in almanakken, kronieken en gidsen, nieuwsbladen en advertenties, edities van cartularia en andere archiefteksten. Vooral deze laatste soort uitgaven leveren interessant studiemateriaal. Hoger hebben we reeds gewezen op het belang van het *Inventaire des archives de la ville de Bruges* door L. Gilliodts-van Severen. Op dezelfde lijn mag ook genoemd worden de uitgave van de *De rekeningen van de stad Brugge (1280-1319)* door dr. C. Wyffels, waarvan deel I, eerste stuk (Brussel, 1965) de tekst geeft van de rekeningen over 1280-1302, en het tweede stuk (Brussel, 1972) de *Indices* bevat. Vermelden we daarnog onze *Indices op de Buitenpoorterboeken van Brugge, 1548-1788. DL. II. De borgen en de domicilies van de buitenpoorters* (Handzame, 1973), met achterin (blz. 179-211) een alfabetische index op de huis-, plaats- en straatnamen van ruim 5000 woonplaatsen te Brugge.

Bij de studie van de straatnamen zijn woordenboeken en glossaria over de Nederlandse taal en over de toponymie effenaf onontbeerlijk. Zonder de hulp van dergelijke werken kunnen vele benamingen, die vroeger algemeen in gebruik waren maar nu uit het taalgebruik zijn verdwenen, thans verkeerd begrepen of in 't geheel niet meer verstaan worden.

Onder de meest voorname werken op dit gebied vernoemen we slechts :

- E. Verwijs en J. Verdam, *Middelnederlandsch Woordenboek*, 's-Gravenhage, 1885-1941, 6 dln.
- J. Verdam, *Middelnederlandsch Handwoordenboek*, 's-Gravenhage, 1911.
- L.L. De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*, eerste uitg. Brugge, 1873.
- K. de Flou, *Woordenboek der toponymie van Westelijk Vlaanderen...*, Brugge, 1914-1938, 18 dln.
- J. Mansion, *De voornaamste bestanddelen der Vlaamsche plaatsnamen*, Brussel, 1935.
- M. Gysseling, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, s.l. 1960, 2dln.

Hebben wij tot nog toe uitsluitend over de gedrukte bronnen gehandeld, niet minder belangrijk zijn natuurlijk de geschreven en onuitgegeven bronnen, waaronder de archiefteksten de allereerste plaats innemen. Deze laatste zijn weliswaar geen onontgonnen terrein gebleven, zoals uit de bovenvermelde literatuuropgaven genoegzaam kan afgeleid worden, maar ze bevatten nog steeds een schat aan ongebruikte gegevens. De oudste stukken zijn uiteraard de meest waardevolle, niet alleen omdat ze kostbare aanwijzingen kunnen opleveren omtrent het tijdstip waarop straten en pleinen zijn ontstaan, maar ook omdat zij de oorspronkelijke benamingen en schrijfwijzen het dichtst benaderen, veelal nog niet vervormd of gewijzigd werden, waardoor ze de meest betrouwbare basis vormen om de verklaring en de betekenis van de straatnamen te achterhalen.

Hoe zou men bijvoorbeeld de naam van de Schrijversstraat kunnen verklaren zonder te weten dat de

oorspronkelijke schrijfwijze van deze straatnaam Pieter de Grysestraat was, of zonder te weten welke gedaanteveranderingen deze straatnaam in de loop van de tijden heeft ondergaan ?

Al met al is de studie van de Brugse straatnamen ver van af. Vele straatnamen werden nog nooit bestudeerd en van andere werden verklaringen gegeven die ofwel foutief ofwel zuiver hypothetisch zijn. Zelfs van straatnamen waarvan een aanvaardbare verklaring werd geformuleerd, ontbreken meestal de gewenste bewijsgronden.

Een verdere bestudering van Brugge's straatnamen is dan ook gewenst. Ze zou de geschiedenis van de stad, in zijn meest ruime betekenis, terdege komen aanvullen. Verliezen we daarbij niet uit het oog, dat een merkelijk deel van het roemrijke verleden, waarop onze stad terecht fier gaat, in haar eerbiedwaardige straatnamen ligt besloten.

A. SCHOUTEET

